

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6

วิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

หัวข้อเนื้อหา

1. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 3
2. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 4
3. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 5
4. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 6
5. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 7
6. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 8 ถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ นักศึกษาทราบและเล่าความเป็นมาของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย
2. เพื่อให้ นักศึกษาอธิบายวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลปัจจุบันได้
3. เพื่อให้ นักศึกษาบอกชื่อหนังสือพิมพ์ที่สำคัญของไทยได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. บรรยายวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์
2. ให้นักศึกษารายงานหน้าห้องเรียนถึงความแตกต่างของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยแต่ละสมัย
3. ให้นักศึกษาสำรวจและศึกษาการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์
4. พา นักศึกษาไปดูสำนักพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

สื่อการเรียนการสอน

1. แผ่นใส
2. เอกสารประกอบการสอนการจัดการสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องและหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด
3. สำนักพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ “อีสานวันนี้”

การวัดผล

1. สังเกตจากความสนใจและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. สังเกตการรายงานหน้าชั้นเรียน
3. สังเกตจากการอภิปราย
4. ทดสอบกลางภาคเรียน

บทที่ 6

วิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ประเทศไทยสมัยก่อนรัชกาลที่ 3 การสื่อสารระหว่างประชาชนกับทางรัฐบาลนั้นใช้ "ใบบอก" ในการประกาศพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ เพื่อให้ประชาชนรับไปถือปฏิบัติ "ใบบอก" มีลักษณะเป็นคำสั่งหรือกฎหมายจึงเป็นการสื่อสารทางเดียว คือ จากเบื้องบนไปสู่เบื้องล่างประชาชนและข้าราชการจะมีโอกาสสื่อสารความคิดเห็นหรือแจ้งเรื่องเดือดร้อนของตนสู่เบื้องบนโดยการถวายฎีกาหรือการส่งบัตรสนเท่ห์ เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในทางปฏิบัติผู้ที่กล้าถวายฎีกานั้นน้อยมากไม่มั่นใจว่าข้อมูลของตนจะได้รับการพิจารณาหรือไม่ (พรภิรมณ์ เขียมธรรม, 2520, 1) ต่อมากิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยมีวิวัฒนาการตามยุคสมัยโดยเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงสมัยรัชกาลปัจจุบันดังนี้

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 3

กิจการหนังสือพิมพ์เริ่มจาก ดร.แดน บีช บรัดเล (Dr. Dan Beach Bradley) หรือ "หมอบรัดเล" เข้ามาอยู่ในประเทศไทยและนำเครื่องพิมพ์ที่พิมพ์ภาษาไทยจากประเทศสิงคโปร์ของพวกมิชชันนารีที่ใช้พิมพ์หนังสือสอนศาสนา โดยหมอบรัดเลทำหน้าที่ควบคุมการก่อตั้งโรงพิมพ์ในประเทศไทย ต่อมาปี พ.ศ.2482 หมอบรัดเลได้พิมพ์ "ประกาศห้ามสูบบุหรี่" จำนวน 9,000 ฉบับ (สุกัญญา ตีรวนิช, 2528,16) ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการฉบับแรกที่ใช้วิธีการพิมพ์จากการตั้งโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลนั้น จุดประสงค์ในการพิมพ์ คือ เผยแพร่ศาสนาให้เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยและให้ข่าวเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งนับเป็นการเริ่มต้นของรากฐานกิจการหนังสือพิมพ์หนังสือพิมพ์ที่จัดพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีดังนี้

1. บางกอกเรคคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของประเทศไทย กำหนดออกเป็นรายปักษ์ จัดพิมพ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2387 โดยหมอบรัดเล พิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีอายุเพียง 15 เดือน ก็ล้มเลิก (ขจร สุขพานิช, 2526, 44)

2. บางกอกคาร์เลนดาร์ (Bangkok Calendar) หนังสือข่าวรายปีจัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษฉบับแรก ออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2402 จนถึงปี พ.ศ. 2415 รวมเป็นเวลา ดำเนินการอยู่ 14 ปี โดยหมอบรัดเลเป็นบรรณาธิการและเจ้าของหนังสือพิมพ์ที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญหลายอย่างในอดีตและ บันทึกความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในยุคนั้น (ดรฤณี หิรัญรักษ์, 2529, 23) นอกจากนี้หนังสือพิมพ์บางกอกคาร์เลนดาร์จะมีปฏิทินรายเดือน มีประกาศแจ้งเวลา

เรือเข้าออกประกาศแจ้งความและโฆษณา มีบทความเกี่ยวกับพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา
ขนบธรรมเนียมจารีตของคนไทย มีการจารึกเหตุการณ์ในรอบปี (สุกัญญา ตีรวนิช, 2528, 41-43)

3. สยาม ไทม์ วิคลี่ (Siam Times Weekly) จัดพิมพ์โดยภาษาอังกฤษและเป็น
หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับแรกของประเทศไทย พิมพ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2407
โดยหมอบรัดเลย์เป็นเจ้าของ

4. บางกอกเพรส (Bangkok Press) เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ จัดพิมพ์ในปี พ.ศ.
2407 ไม่ทราบนามเจ้าของพิมพ์

5. บองกอกรีคอร์ดเดอร์ ฉบับภาษาอังกฤษจัดพิมพ์ในรัชกาลที่ 4 บรรณาธิการในการ
จัดทำ คือ หมอ เอ็น เอ แมคโดนาลด์ พิมพ์ปี พ.ศ.2408-2410 ทำอยู่ปีเดียวก็เลิก ต่อมา
หมอบรัดเลย์จึงเป็นบรรณาธิการจัดพิมพ์เป็นหนังสือขนาดใหญ่สองใบ คือ กว้าง 12 นิ้ว ยาว 18 นิ้ว
ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2510 ก็หยุดกิจการเนื่องจากขาดทุน (สุกัญญา ตีรวนิช, 2528, 42-46)

6. บางกอกรีคอร์ดเดอร์ ฉบับภาษาไทย จัดพิมพ์ในรัชกาลที่ 4 หมอบรัดเลย์เป็นเจ้าของและ
บรรณาธิการเรียกชื่อหนังสือจดหมายเหตุ (The Bangkok Recorder) จัดพิมพ์ในปี พ.ศ.2407
และเลิกกิจการในปี พ.ศ. 25410 กำหนดออกเป็นรายเดือน ต่อมาเปลี่ยนเป็นหนังสือพิมพ์
รายปักษ์เสนอข่าวหลายประเภท ได้แก่ ข่าวการเมือง ข่าวราชการ ศิลปวัฒนธรรม บันเทิงและ
โฆษณา (สุกัญญา ตีรวนิช, 2528, 15)

7. สยาม วิคลี่ มอนิเตอร์ (Siam Weekly Monitor) จัดทำโดยหมอบรัดเลย์เป็นฉบับ
ภาษาอังกฤษมีกำหนดออกเป็นรายสัปดาห์

8. บางกอก ซัมมารี่ (Bangkok Summary) เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

9. สยาม เดลลี่ แอดเวอร์ไทเซอร์ (Siam Daily Advertiser) จัดทำโดย ดร.แซมมวล
จอห์น สมิท และโรมัส แอนดรู จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2411 เสนอข่าวเป็นกระดาษแผ่นเดียวเสนอ
เรื่องเกี่ยวกับเรือและสินค้าเข้าออก โฆษณาสินค้า และข่าวการตาย ต่อมาขยายกระดาษเป็น
4 แผ่น แต่เดิมจัดเป็นภาษาอังกฤษ ต่อมาพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมอยู่กัน (อุทัย
สินธุสาร, 2522, หน้า 486)

10. จดหมายเหตุสยามไสมย จัดพิมพ์โดย หมอสมิท (ดร.แซมมวล จอห์น สมิท)
ในปี พ.ศ.2425-2429) หมอสมิทเป็นผู้ที่สนใจปัญหาสังคมและความเจริญของบ้านเมือง
หนังสือพิมพ์ของหมอสมิท จึงเป็นเสมือนกระจกเงาฉายให้เห็นภาวะของสังคมไทย ในระหว่าง
พ.ศ.2429 ได้ดีกว่าหนังสือพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ (ขจร สุขพานิช, 2526, 138-140)

สรุปกิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 3

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงแม้ว่ากิจการหนังสือพิมพ์เพิ่งเริ่มต้นดำเนินการก็ตามหนังสือพิมพ์ในยุคนี้มีถึง 10 ชื่อเรื่อง คือ

1. บางกอกกรีคอร์เดอร์ (2387) เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของประเทศไทยกำหนดออกรายปักษ์
2. บางกอกคาร์เลนดาร์ (2402-2415) พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษฉบับแรก
3. สยาม ไทม์ วิคตี (2407) พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย
4. บางกอกเพรส (2407) กำหนดออกรายสัปดาห์
5. บางกอกกรีคอร์เดอร์ (2408-2410) ฉบับภาษาอังกฤษ
6. บางกอกกรีคอร์เดอร์ (2407-2410) ฉบับภาษาไทย
7. สยาม วิคตี มอนิเตอร์ ฉบับภาษาอังกฤษออกเป็นรายปักษ์
8. บางกอก ซัมมารี เป็นรายสัปดาห์
9. สยาม เดลลี แอดเวอร์ไทเซอร์ (2411)
10. จดหมายเหตุสยามไสมย (2425-2429)

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 4

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 4 เริ่มตีพิมพ์โดยชาวต่างประเทศ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์คือเจ้านายและข้าราชการชั้นสูง กลุ่มประชาชนยังไม่แพร่หลายมากนัก ส่วนใหญ่กลุ่มผู้เขียนเป็นชาวฝรั่ง ดังนั้น บทวิจารณ์หลายชิ้นไม่ลึกซึ้งและหลายเรื่องอาจไม่เหมาะสมกับบรรณนิยมของคนไทย (สุกัญญา ตีรวนิช, 2520, 5)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ริเริ่มการพิมพ์หนังสือพิมพ์ภาษาไทยตั้งแต่ครั้งทรงผนวชอยู่ ... ได้โปรดให้สั่งเครื่องพิมพ์มาตั้งที่วัดบวรนิเวศวิหาร 1 เครื่อง นับเป็นเครื่องพิมพ์ภาษาไทยเครื่องแรกของไทย (Coedes, 1924, 33) ต่อมา พ.ศ.2394 จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงพิมพ์ในพระบรมมหาราชวังชื่อว่า "โรงอักษรทัศนการ" เรียกโดยทั่วไปว่า "โรงพิมพ์หลวง"

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริให้ออกหนังสือพิมพ์ของทางราชการขึ้น ถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์ของทางการไทยฉบับแรก คือ "ราชกิจจานุเบกษา" ออกเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2401 เพื่อแจ้งข่าวราชการ ประกาศหมายกำหนดออก พระราชพิธีพระราชบัญญัติและกฎหมายทั้งมวล พิมพ์แจกแก่บุคคลทั่วไปจัดทำจนครบ 1 ปี ก็หยุดชะงักลง

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชภารกิจมากขึ้น (ชลัช ลีชะวัตวิษ, 2513, 102 - 110)

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้พิมพ์ราชกิจจานุเบกษาขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2417 โดยมีกำหนดออกแน่นอนเดือนละ 4 ฉบับ ในปี พ.ศ.2421 มีอุปสรรคชะงักไปอีกครั้งเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งโปรดเกล้าให้พิมพ์อีกเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2432 จนมาถึงปัจจุบัน (นวลจันทร์ รัตนกร, ชุตินา สัจจันันท์ และมารศรี ศิวรักษ์, 2524, 68 - 70)

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 5

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคเริ่มสู่ยุคใหม่ การผลิตหนังสือพิมพ์เปลี่ยนจากชาวต่างประเทศไปสู่เจ้านายสุ সামัญชนและเกิดหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรกโดยมีคนไทยเป็นเจ้าของและจัดพิมพ์แพร่หลายดังนี้

1. ดรุณวาท เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับแรกของคนไทย ที่พิมพ์เผยแพร่สู่ประชาชน เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2417 บรรณาธิการและเจ้าของ คือ พระองค์เจ้าเกษมสันต์ โสภาคย์ หนังสือพิมพ์มีขนาดกว้าง 22 ซม. ยาว 29.5 ซม. มี 2 คอลัมน์ ไม่มีภาพประกอบ หน้าแรกพาด ชื่อ ดรุณวาท ถัดลงมาเป็นอันที่ออกและข่าวเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับนิทาน สารคดี ร้อยแก้ว ร้อยกรอง ข่าวราชการและข่าวต่างประเทศ โฆษณา ข่าวศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม (สุกัญญา ตีรวนิช, 2520, 36)

2. คือด-ข่าวราชการ เป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรกของคนไทย บรรณาธิการและเจ้าของ คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ออกครั้งแรกเมื่อ 26 กันยายน 2418 เป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรกใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า "Court" ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นข่าวราชการ ต่อมาจึงเรียกผสมกันว่า คือดข่าวราชการ มีขนาด 8 หน้ายก ฉบับละ 4 หน้าบ้างน้อยกว่านั้นบ้าง จัดพิมพ์ได้เพียง 1 ปี จึงเลิกกิจการ (สุกัญญา ตีรวนิช, 2520, 36)

3. สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ เจ้าของหนังสือพิมพ์ คือ ก.ศ.ร.กุลหลาบ (ตรุษ ตฤชณานนท์) จัดพิมพ์ปี พ.ศ. 2440 - 2441 การจัดพิมพ์ครั้งแรกกำหนดออกเป็นรายเดือน ต่อมาออกเป็นรายปักษ์เนื้อหาเกี่ยวกับโบราณคดี ขนบธรรมเนียมราชการ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี กระบวนวิธีค้าขายและแบบแผนวิชาช่างซึ่งบรรณาธิการได้ศึกษาค้นคว้ามาจากหนังสือเก่าที่มีอยู่ในหอหลวง ประชาชนไม่สามารถอ่านได้เอง (สงบ สุริเยนทร์, 2508, 35)

4. ตูลวิภาคพจนกิจ เป็นหนังสือพิมพ์รายปักษ์ฉบับแรกจัดทำโดยเทียนวรรณ หรือ ต.ว.ส. วัฒนภาโก ฉบับแรกผลิตเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2443 จนถึงปี พ.ศ. 2449 เนื้อหาประกอบด้วย บทความ บทวิจารณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาแหล่งชุมชน (สงบ สุริเยนทร์, 2508, 55)

5. ศิริพจนภาค เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน ออกเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2450 และเลิกกิจการในปี พ.ศ. 2451 พิมพ์ครั้งแรก 1,200 เล่ม จัดพิมพ์โดยเทียนวรรณ ซึ่งมีปรัชญาว่า "หนังสือพิมพ์ที่ดีควรจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่บำรุงปัญญากล้าพูดความจริง โดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลใด ๆ" (สงบ สุริเยนทร์, 2508, 57) หนังสือพิมพ์ไทยเริ่มออกเมื่อ พ.ศ. 2451 โดยหลวงฤทธิศักดิ์ เขตเป็นเจ้าของและมีขุนบัญญัติวรवासเป็นบรรณาธิการ ในปี พ.ศ. 2453 หยุดกิจการเนื่องจากขาดทุน ต่อมา พ.ศ. 2454 ออกตีพิมพ์ใหม่อีกครั้ง ในนาม "หนังสือพิมพ์ไทย" เป็นของพระคลังข้างที่มีหลวงสันตดักษรเป็นบรรณาธิการ เสนอข่าวและนโยบายบ้านเมืองแก่ประชาชน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานิพนธ์บทความทางการเมืองลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้อยู่เป็นประจำทรงใช้นามแฝงว่า "อัศวพาหุ" และ "รามจิตติ" หนังสือพิมพ์ไทยเลิกกิจการเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2475 (นฤมล พัฒนา, 2542, 263)

6. จีนโนสยามวารศัพท์ จัดพิมพ์ พ.ศ. 2450 เป็นหนังสือพิมพ์ที่แสดงความคิดเห็นอีกฉบับหนึ่ง ผู้อำนวยการคือ นายเชียวสุตเส็ง สีนุกูเรื่อง หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ฉบับภาษาไทยออกระหว่าง พ.ศ. 2450 - 2466 ฉบับภาษาจีนออกระหว่าง พ.ศ. 2450 - 2473 จุดมุ่งหมายของการออกหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ คือ ต้องการเชิดชูความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนไทย และคนจีน พยายามชักจูงให้ประชาชนเห็นความสำคัญและเข้าใจกระบวนการประชาธิปไตย (พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2520, 19) นายเชียวสุตเส็ง สีนุกูเรื่องเขียนบทความการเมืองลงในหนังสือพิมพ์ โดยใช้นามปากกา "บาทกฤษร" "

7. นอกจากจัดทำจีนโนสยามวารศัพท์แล้ว นายเชียวสุตเส็ง ได้จัดทำหนังสือพิมพ์ดวงวิทยาระหว่างปี พ.ศ. 2455-2458 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอความบันเทิงเป็นหลัก

8. กรุงเทพฯ เดลิเมล์ เริ่มออกฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2451 โดยมีนายฮอฟแมน ซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทสยามปริเปรส เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ เริ่มออกฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2451 เป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมและเชื่อถือจากประชาชนมากที่สุดฉบับหนึ่ง เพราะคณะผู้ดำเนินงานมีการศึกษาและประสบการณ์มาก เช่น พระยาวิชัยสุนทร พระยาอุดมพงศ์สวัสดิ์ หลุยส์ ศิริวัต และหลวงสารานุกรมประพันธ์ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ฐานะทางเศรษฐกิจของบริษัททรุดลง นายฮอฟแมนจึงยอมขายกิจการให้พระคลังข้างที่และเดินทางกลับประเทศของตน

นายหลุย คีรีวัต ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการต่อมา (นฤมล พัฒนา, 2542, 264)

สรุปกิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 5

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการหนังสือพิมพ์ตื่นตัวอย่างมาก มีหนังสือพิมพ์รายวันและรายปักษ์ รายสัปดาห์ รายเดือน ซึ่งดำเนินการโดยพระราชวงศ์และสามัญชน สรุปดังนี้

1. ดรุณาวาท (พ.ศ.2417) เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับแรกของไทย
2. คือด-ข่าวราชการ (พ.ศ.2418) เป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรกของไทย
3. สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ (พ.ศ.2440 - 2441) ครั้งแรกออกเป็นรายเดือน ต่อมาออกเป็นรายปักษ์
4. ตูลวิภาคพจนกิจ (พ.ศ.2443-2449) เป็นหนังสือพิมพ์รายปักษ์ฉบับแรก
5. ศิริพจนภาค (พ.ศ.2450-2451) เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน
6. หนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ.2451-2452) (พ.ศ.2454-2475)
7. จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับภาษาไทย (พ.ศ.2450-2466) และฉบับภาษาจีน (พ.ศ.2450 -2473)
8. กรุงเทพฯ เดลิเมล์ (พ.ศ.2451-2476)

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 6

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว งานหนังสือพิมพ์เจริญก้าวหน้าอย่างมาก เนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่และสถานะทางการเงินของประเทศดีขึ้น มีการปรับปรุงการศึกษาหลายด้านและจัดการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวาง ประชาชนจึงมีการศึกษาดีขึ้นและมีการแสดงความรู้ความคิดผ่านหนังสือพิมพ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานงานหนังสือพิมพ์และทรงพระราชนิพนธ์ "โคลนติดล้อ" ลงในหนังสือพิมพ์เป็นการอธิบายเกี่ยวกับสังคมความเป็นอยู่และการเมืองไทยในยุคนั้น

กิจการหนังสือพิมพ์มีความเจริญก้าวหน้าและมีเสรีภาพมาก มีกฎหมายฉบับแรกควบคุมการพิมพ์ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 โดยกำหนดให้ผู้มีเครื่องพิมพ์ต้องขออนุญาตจากสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑลก่อนทำการพิมพ์ (ดรฤณี หิรัญรักษ์, 2529, 26 - 28) ในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงออกหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ (นวลจันทร์, 2525, 18 -19) คือ

1. ดุสิตสมัย เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน มีกำหนดออกทุกวันเว้นวันอาทิตย์ และวันหยุดราชการ และบางช่วงเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จแปรพระราชฐาน ฉบับแรกเริ่มออกเมื่อ 1

พฤศจิกายน 2461 และเลิกกิจการเมื่อ พ.ศ. 2462 ค่าบำรุงเดือนละ 3 บาท บรรณาธิการ คือ นายชั้น หุ้มแพร (ตี ภัทรเสวี)

2. ดุสิตลักขี เป็นหนังสือพิมพ์ที่ไม่มีกำหนดออกแน่นอน หนังสือพิมพ์จะออกก็เมื่อมีข่าว ถ้าไม่มีข่าวก็ไม่ออก บรรณาธิการ คือ นายจ๋านง ราชกิจ (เกื้อ สาลักษณ์)

3. ดุสิตสมิต เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ไม่ปรากฏบรรณาธิการ แต่มีคณะผู้ร่วมดำเนินงาน ได้แก่ นายกวอด หุ้มแพร (ปานี่ ไกรฤกษ์) นายรอง สุจินดา (เนื่อง สาคกริก) ต่อมาผู้ร่วมดำเนินงานเป็นพระมหาเทพกษัตริย์สมุท ม.จ.ดุฎภากร วรวรรณ และ ม.ล.ปิ่น มาลากุล หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ลงพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 เป็นประจำ ราคาเล่มละ 1 บาท

4. บางกอกการเมือง เริ่มออกเมื่อ พ.ศ. 2465 เป็นรายสัปดาห์ ต่อมามีกำหนดออกเป็นรายวันเมื่อ พ.ศ. 2466 มีนายเสม สุมานนท์ เป็นบรรณาธิการเมื่อนายเสม สุมานนท์ ลาออกผู้ที่ดำเนินการต่อ คือ พระสันตด็อกขรสาร หนังสือพิมพ์บางกอกการเมืองเป็นหนังสือพิมพ์ แนวการเมือง เลิกกิจการเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

5. เกราะเหล็ก เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีกำหนดออก 2 ช่วง ออกครั้งแรกในปี พ.ศ. 2467-2468 มีกำหนดออกเป็นรายสัปดาห์ โดยมีนายหอม นิลรัตน์ ณ อยุธยา เป็นบรรณาธิการ ช่วงที่ 2 มีกำหนดออกเป็นรายวันในปี พ.ศ. 2468-2472 มีนายศิลป์ สุมานนท์ เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ นายเสม สุมานนท์ เป็นที่ปรึกษา สำนักข่าวอยู่ที่เวียงโรงละครปราโมทัย

6. วายาโม เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ นายเอื้อชูฟูอาลี ชาวอินเดียในบังคับของอังกฤษเป็นเจ้าของ ออกเมื่อ พ.ศ. 2464 โดยมีขุนพิรัชพิสดารเป็นบรรณาธิการ ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงบรรณาธิการเป็นหลวงอุปาทานนิติเหตุและนายสุดใจ จารุจินดา สำนักงานตั้งอยู่ที่โรงพิมพ์บางกอกอินดิเพนเดนต์ หลังวัดเทพธิดาราม

หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 7

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ทำให้ประชาชนมีความสนใจในเหตุการณ์บ้านเมืองมากขึ้น หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงมีหนังสือพิมพ์ออกมากถึง 60 ฉบับ (นวลจันทร์ รัตนกร, 2525, 19)

หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีลักษณะรูปเล่มเล็กกว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 ลักษณะรูปเล่มของหนังสือพิมพ์เป็นขนาดมาตรฐานของหนังสือพิมพ์ต่างประเทศมีการพาดหัวข่าวที่สำคัญ

ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรก เริ่มมีการเขียนข่าวแบบสัมภาษณ์เป็นครั้งแรก หนังสือพิมพ์สมัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ (นวลจันทร์ รัตนากร, 2525, 20-21)

1. หนังสือพิมพ์ก่อนปี พ.ศ.2475

1.1 ศรีกรุง เป็นหนังสือพิมพ์รายวันของบริษัท The Srikrung Press ผลิตออกเมื่อปี พ.ศ.2469 บรรณาธิการ คือ พระพิณิจพจนานต์ เป็นหนังสือพิมพ์แนวทางการเมือง เนื้อหาประกอบด้วยข่าว การโฆษณา สารคดี และบันเทิง ในหน้าแรกพาดหัวข่าว แบบสรุป เนื้อหามากกว่าการพาดหัวข่าวตัวโต เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน

1.2 ราษฎร เป็นหนังสือพิมพ์รายวันมี 16 หน้า ฉบับที่ 4 จึงเริ่มมี 20 หน้า เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นหนักทางด้านโฆษณา รองลงมา คือ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทางราชการ และมีนวนิยาย

1.3 หลักเมือง เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน มีจำนวน 28 หน้า ส่วนใหญ่เป็นโฆษณา รองลงมาเป็นบันเทิงคดี สารคดี ข่าวมีน้อย ใช้ภาพวาดประกอบทุกหน้า

2. หนังสือพิมพ์หลังปี พ.ศ. 2475

หลังจากเปลี่ยนการปกครอง มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นหลายฉบับ ดังนี้

2.1 24 มิถุนา เป็นหนังสือพิมพ์ของนายสงวน ตุลารักษ์ ออกเมื่อปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลในขณะนั้นให้การสนับสนุน เพราะนายสงวน ตุลารักษ์ เป็นสมาชิกฝ่ายพลเรือนของคณะราษฎร

2.2 ประชาชาติ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์-ประพันธ์) และหม่อมสร้อยสุภิกษ วรรณกร เป็นเจ้าของพิมพ์ออกเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นหนังสือพิมพ์ ที่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมาก มีคอลัมน์ประจำโดย "วรรณไว" เป็นที่รู้จักกันในนามแฝงของ "ท่านวรรณ" หนังสือพิมพ์ประชาชาติพิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ เลิกกิจการเมื่อเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา

2.3 ประมวลวัน เป็นหนังสือพิมพ์รายวันของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ออกเมื่อ พ.ศ. 2477 บรรณาธิการ คือ ม.จ. พรพิมลพรรณ รัชนี้ ซึ่งมีชื่อเสียงมากในยุคนั้น เนื่องจากดำเนินงาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และพระยาสาสตร์ศิริลักษณ์ เป็นต้น หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เลิกกิจการเมื่อ พ.ศ. 2486 เพราะโรงพิมพ์ถูกระเบิดเสียหายในสงครามมหาเอเซียบูรพา

หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 8 จนถึงสมัยปัจจุบัน

ดร.ณิ หิรัญรักษ์ (2529, 35-37) กล่าวถึงวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 8 จนถึงปัจจุบัน ไว้ดังนี้

หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 8 จนถึงปัจจุบัน วิวัฒนาการแตกต่างไปจากเดิมมากทั้งรูปเล่ม เนื้อหาและการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล รัฐบาลกระทำโดยการออกพระราชบัญญัติและประกาศต่าง ๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 เป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ที่ให้เสรีภาพแก่ผู้ทำหนังสือพิมพ์ และผู้เป็นเจ้าของโรงพิมพ์มากขึ้น โดยให้โอกาสผู้มีความประสงค์จะเปิดโรงพิมพ์แจ้งให้พนักงานการพิมพ์รับทราบก็จะสามารถเปิดโรงพิมพ์ได้ ส่วนการจัดทำหนังสือพิมพ์ให้ผู้จัดทำแจ้งขออนุญาตการเป็นเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์โฆษณาต่อเจ้าพนักงานการพิมพ์จึงออกหนังสือพิมพ์ได้

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้สรุปได้ 2 ประเด็น คือ

1. กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ ได้แก่ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ และผู้เป็นเจ้าของยื่นหนังสือขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานการพิมพ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะดำเนินการพิมพ์ได้ ยกเว้นในกรณีดำเนินการอยู่ก่อนประกาศฉบับนี้
2. ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ในการตัดเตือนยึดหนังสือพิมพ์หรือสั่งถอนใบอนุญาตผู้ดำเนินการได้ หากเห็นว่าข้อความหรือโฆษณาในหนังสือพิมพ์ขัดต่อนโยบายของรัฐบาล

หนังสือพิมพ์รายวันที่จัดพิมพ์ และเผยแพร่ในสมัยรัชกาลที่ 8 จนถึงปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

ชื่อหนังสือพิมพ์	เจ้าของ	ปีที่ เริ่มพิมพ์	ปีที่ เลิกพิมพ์
1. สยามนิกร	บริษัทไทยพาณิชย์การจำกัด	2481	2512
2. ประมวลวณวัน	ม.จ.พรพิมลพรรณณ รัชนี	2486	*
3. พิมพ์ไทย	บริษัทไทยพาณิชย์การจำกัด	2489	2514
4. ปิยมิตร	นายประยูร หอมวิไล	2490	2492
5. ธิปไตย	บริษัทไทยบริการ	2491	2497
6. อุเทน	นายโสธร พูลโกศา	2491	*
7. เดลิเมล์	บริษัทแพร์ชาวจำกัด	2493	2501
8. เมืองหลวง	นายละเอียด พิบูลสวัสดิ์	2493	*
9. เกียรติศักดิ์	นายอนันต์ ชันระชวณะ	2495	2513
10. สารเสรี	บริษัทธนาคารพิมพ์จำกัด	2497	2508
11. ھرรษา	รวมมิตรการพิมพ์	2497	2498
12. แนวไทย	นายบุญชู ถนัดภาษา	2498	2498
13. กรุงเทพฯ	นางจันทร์เครือ จุลกรังคะ	2500	2505
14. เสรีไทย	นางวิยนนี บำรุงรัฐ	2500	2504
15. อาณาจักรไทย	จักรเพชรการพิมพ์	2501	2504
16. ไทยเดลี	นายรุ่งโรจน์ นรเชษฐวุฒิชัย	2512	2504
17. ประชาธิปไตย	บริษัทสหอุปกรณ์การพิมพ์จำกัด	2502	*
18. แนวหน้า	โรงพิมพ์แนวหน้า	2495	2506
19. สยามรัฐ	บริษัทสยามรัฐจำกัด	2492	-
20. ไทยรัฐ	บริษัทวัชรพลจำกัด	2504	-
21. เดลินิวส์	บริษัทสีพระยาการพิมพ์	2507	-
22. หลักเมือง	บริษัทหลักชัยการค้าและการพิมพ์จำกัด	2507	2512
23. ข่าวสยาม	บริษัทสยามกิจพัฒนา	2509	2513
24. บ้านเมือง	บริษัทบ้านเมืองการพิมพ์	2515	-
25. สยามกีฬา	บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท (มหาชน)	2527	-
26. กรุงเทพธุรกิจ	บริษัทเนชั่นมัลติมีเดียกรุ๊ป จำกัด (มหาชน)	2529	-
27. ผู้จัดการ	บริษัทแมนเจอร์มีเดียกรุ๊ป จำกัด (มหาชน)	2532	-
28. ไทยโพสต์	บริษัทไทยเจอร์นัล กรุ๊ป จำกัด	2543	-
29. คมชัดลึก	บริษัทเนชั่นมัลติมีเดียกรุ๊ป จำกัด (มหาชน)	2489	-
30. Bangkok Post	The Post Publishing Public. Co.Ltd.	2489	-
31. Bangkok World	-	2500	-
32. Student Weekly	The Pos Publishing Public. Co.Ltd.	2512	-
33. The Nation	Nation Multimedia Group Public Co.Ltd	2514	-

ที่มา (สารณี ภูมิประเทศ, 2543, 209-210) เครื่องหมายดอกจัน (*) หมายถึงหนังสือพิมพ์ที่เลิกพิมพ์ แต่ไม่ทราบปีที่เลิกพิมพ์ ส่วนหนังสือพิมพ์ที่เว้นช่องว่างในปีที่เลิกพิมพ์ หมายถึงหนังสือพิมพ์ที่ยังจัดพิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน

บทสรุป

หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางและเป็นกระบอกเสียงจากประชาชนถึงรัฐบาลมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยปัจจุบัน ทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าว และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงรัชกาลที่ 8 มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นหลายชื่อเรื่องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดทำโดยชาวต่างชาติที่มาอยู่ในเมืองไทย และจัดทำโดยคนไทยเอง ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์หลายชื่อเรื่องก็ยังคงอยู่เพื่อประชาชน

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6

1. จงเขียนวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยสมัยเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด
2. จงบอกชื่อหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 3
3. จงบอกชื่อหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 5
4. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของท่านมีความเป็นมาอย่างไร
5. จงวิเคราะห์การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์สมัยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ขจร สุขพานิช. (2526). **ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- ชลัช ลีชะวณิช. (2513, มีนาคม-เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. **วารสารห้องสมุด**, 14 (2), 102-125.
- ดรุณี หิรัญรักษ์. (2529). **การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล พัฒนา. (2542). **วารสารและหนังสือพิมพ์**. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- นวลจันทร์ รัตนากร. (2525). **การเลือกหนังสือพิมพ์และวารสาร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นวลจันทร์ รัตนากร, ชูติมา สัจจามันท์ และมารศรี ศิวรักษ์. (2524). **ปกิณกะเรื่องหนังสือพิมพ์ในสมัยรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- พรภิรมณ์ เขี่ยมธรรม. (2520). **บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (2475-2488)**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สงบ สุริเยนทร์. (2508). **เทียนวรรณ**. พระนคร: สุริเยนทร์.
- สารภี ภูมิประเทศ. (2543). **เอกสารคำสอนรายวิชาวารสารและหนังสือพิมพ์**. สุรินทร์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- สุกัญญา ตีระวนิช. (2520). **ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ.2325-2475)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช .
- สุกัญญา ตีระวนิช. (2528). **หมอบรัดเลกับการพิมพ์หนังสือพิมพ์แห่งกรุงสยาม**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อุทัย สีนุสาร. (2522). **หนังสือพิมพ์ในเมืองไทย**. ใน **สารานุกรมไทย** (เล่ม 23, หน้า 486). กรุงเทพฯ: อาศรมศิลป์และศาสตร์.
- Coedes, George. (1924). **The Vajiranana National Library of Siam**. Bangkok: Bangkok Thai Press.

